

Наставно-научном већу Филозофског факултета Београд

Изабрани одлуком Наставно-научног већа Филозофског факултета у Београду у Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације *Југословенско-румунски односи (1954–1968)* кандидата Немање Митровића, сарадника Института за савремену историју у Београду, имамо част да поднесемо следећи

Р Е Ф Е Р А Т

Основни подаци о кандидату, досадашњем научном раду и теми докторске дисертације

Немања Митровић рођен је 11. априла 1994. године у Лесковцу. Основну школу, као и средњу музичку школу „Станислав Бинички“, завршио је у месту рођења. Студије историје уписао је на Филозофском факултету Универзитета у Београду, где је са успехом дипломирао, а затим и окончао мастер студије 2018. године. Мастер рад „Југословенско-румунски односи: Сусрети и разговори Јосипа Броза Тита и Николае Чаушескуа током 1969–1970. године“ награђен је наградом „Др Љубомир Љуба Петровић“, коју додељује Институт за савремену историју у Београду. Јануара 2019. године колега Митровић је уписао докторске студије на Катедри за историју Југославије Филозофског факултета у Београду. У предвиђеном року положио је све испите и испунио предвиђене обавезе. Као стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја ангажован је на пројекту „Српско друштво у југословенској држави у XX веку: између демократије и диктатуре“, који реализује Институт за савремену историју у Београду.

Колега Митровић се први пут огласио у српској историографији 2018. године, а до сада је објавио једну монографију, осам научних радова и више библиографских одредница. Монографија *Тито–Чаушеску: године зближавања* (Београд 2020), обрађује југословенско-румунске односе крајем 60-их година XX века. Истраживање је показало да су три последње године те деценије биле кључне за развој политичке, привредне, културне и војне сарадње Југославије и Румуније. Чести сусрети Јосипа Броза и Николае Чаушескуа показивали су вољу за заједничким деловањем на спољнополитичком плану и били знак блискости политика које су тих година водиле Југославија и Румунија.

Истом тематском кругу припада и рад „Ставови југословенског и румунског руководства према догађајима у Чехословачкој током 1968. године“ (*КСИО*, 1/2018, 98–113). Аутор у њему анализира интервенцију пет земаља Варшавског пакта у

Чехословачкој у лето 1968. године и пише о реакцијама које су на тај догађај имале Југославија и Румунија. У питању је била отворена осуда СССР-а и страх од могуће интервенције Москве.

Рад „Economic Relations between Yugoslavia and Romania during the 1960s”, (*Transylvanian Review*; Spring 2019, Vol. 28 Issue 1, 131–145) у средишту пажње има економску сарадњу две државе током већег дела 60-тих, засновану на робној размени. У питању је био покушај да се смањи диспропорција која је постојала између високог нивоа политичких односа и недовољне привредне сарадње, уз остало и заједничком изградњом хидроенергетског и пловидбеног система „Ђердап“, као и реализацијом уговора о индустријској кооперацији.

Текст „Комеморација Првог светског рата на југу Србије до 1941“, објављен у коауторству са М. Павловићем (*Лесковачки зборник*, бр. 59/2019, 255–278), систематизује бројне комеморативне активности о Првом светском рату на ширем простору југа Србије, током периода омеђеног 1918. и 1941. годином. Истраживање је показало да су доминантни били злочини бугарских окупационих снага у Србији, посебно за време трајања бугарске окупације (1915–1918).

Рад „XI Међународни конгрес за историју медицине” (*Istorija medicine, farmacije, veterine i narodna zdravstvena kultura*, бр. 9/2019, 103–113) говори о значају конгреса за историју медицине које је, почев од 1921. године, организовало Међународно друштво за историју медицине са седиштем у Паризу. Колега Митровић пажњу посвећује конгресу чији је домаћин од 1. до 14. септембра 1938. године била Краљевина Југославија.

Текст „Међународни проблеми посматрани кроз разговоре Nikolae Čaušeskuа i Josipa Broza Tita 1968. године“ (*Istorija 20. veka*, бр. 1/2020, 129–146) убедљиво показује у којој су мери глобална питања имала утицај на југословенско-румунске односе и спољну политику тих држава. Разлози посета Николае Чаушескуа из јануара и маја, као и сусрета са Титом у Вршцу 24. августа 1968. године, тицали су се кризе на Блиском истоку, саветовања комунистичких партија, интервенција пет чланица Варшавског пакта у Чехословачкој и других актуелних међународних проблема.

Чланак „Српски југ – магазин за науку и уметност југа Србије 1994–2000“, публикован у коауторству са М. Павловићем (*Лесковачки зборник*, бр. 60/2020, 201–218), истиче значај књижевно-научног часописа *Српски југ*, који је, са прекидима, излазио у периоду од 1994. до 2006. године. Неговао је полемику и нарочито се трудио да истакне проблем економске заосталости југа Србије, као и негативних демографских процеса на том простору.

У коауторству са А. Симићем настао је чланак „Djerdap through the centuries“ (*Transylvanian Review*. 2020 Supplement, Vol. 29, 227–251) у коме је презентован преглед историје Ђердапске клисуре. Аутори показују у којој је мери Дунав, све до XIX века, чешће био граница која се тешко прекорачује него пут сарадње народа и држава који живе на његовим обалама. Тек са успостављањем модерних држава та

велика река постала је вектор трговине и сарадње. Напори Румуније и Србије, касније Југославије, да регулишу пловидбу кроз клисуру, крунисани су изградњом система Ђердап I и Ђердап II у другој половини XX века.

Текст „Коста Миловановић Пећанац и формирање четничке организације на југу Србије“, чији је коаутор М. Павловић (*Лесковачки зборник*, бр. 61/2021, 175–198), реконструише делатност ове историјске личности на југу Србије (Топлица, Јабланица, лесковачки крај) у периоду од 6. априла до 27. августа 1941. године. У раду су посебно обрађене политичке одлуке и војни контекст унутар кога су оне доношене.

Колега Митровић је и аутор више биографских одредница објављених у лексикону: *Банови Краљевине Југославије* (Београд 2019; биографије Светислава Тисе Милосављевића, Николе Стојановића, Душана Давидовића, Живојина Рафајловића, Бранка Секулића, Петра Цветковића и Гојка Ружића).

*

„Отварање“ нових истраживачких тема, питања и проблема знак је убрзаног сазревања српске историографије. Међу њима важно место заузима истраживање спољне политике. На том је трагу и тема докторске дисертације *Југословенско-румунски односи (1954–1968)*, коју је са успехом обрадио колега Немања Митровић. У питању је проблем која до сада није целовито историографски обрађиван, а важан је како за боље познавање историје билатералних односа две државе тако и за разумевање процеса који су одредили развој социјализма у Европи 50-их и 60-их година XX века.

Докторска дисертација колеге Митровића прва је, када су у питању историчари, целовита презентација југословенско-румунских дипломатских односа у 50-им и 60-им годинама XX века. Њена научна обрада подразумевала је добро познавање: унутрашње и спољне политике југословенске државе, политичке и економске стварности Румуније, политичке и идеолошке праксе СССР-а и држава реалног социјализма, ставова које је у односу на свет Источне Европе и Балкана формирао Запад. Уколико је и било радова који су се бавили појединим сегментима теме коју је у докторској дисертацији обрадио Немања Митровић, писали су их најчешће стручњаци других профила (економисти, правници, политиколози...) и без ослона на темељна архивска истраживања. Из тих разлога, дисертацију *Југословенско-румунски односи (1954–1968)* сматрамо научно вредном и потребном. У њеној основи су: критички преиспитано историографско наслеђе посвећено односима Југославије и Румуније у 50-им и 60-им годинама XX века, обимна архивска истраживања која су прекорачила скучености постојеће литературе и утемељене интерпретације које доносе нови научни одговор на широки тематски круг питања везаних за унутрашњеполитичке и спољнополитичке аспекте теме, сагледане у оквирима Хладног рата.

Предмет и циљ докторске дисертације

Основни предмет и циљ истраживања колеге Митровића представља реконструкција југословенско-румунских билатералних односа у периоду омеђеном 1954. и 1968. годином. Кандидат је са успехом показао колико су реалне потребе за сарадњом два суседа рушиле наметнуте политичке и идеолошке баријере које су политичку, као и сваку другу сарадњу Југославије и Румуније, годинама пре тога онемогућавале и спутавале. У средишту интересовања кандидата биле су личности које су усмеравале процесе вођене од непријатељства ка сарадњи, али и државне и партијске институције путем којих је она спровођена у конкретним историјским околностима и условима. Један од циљева истраживања колеге Митровића била је и идентификација „граница“ до којих је румунско државно и партијско руководство било спремно да иде у настојању да досегне до могућег самосталног унутрашњеполитичког деловања и спољнополитичког наступа, а СССР да толерише нарушавање политичког, економског и војног јединства земаља реалног социјализма. У том контексту, кандидат је истражио међудржавне и међупартијске односе Југославије и Румуније, идентификовао кључне области сарадње и деловања унутар којих је Југославија демонстрирала своју независност и посебност у хладноратовски подељеном свету. Колега Митровић је на основу постојеће архивске грађе и литературе идентификовао основне чиниоце који су одређивали односе два балканска суседа, почев од идеологије, преко политике, економије и сарадње на спољнополитичком плану, до културе и стваралаштва. У дисертацији је темељно обрадио значај изградње хидроцентрале Ђердап на свеукупно побољшање односа две земље. Са истом научном пажњом обрађено је и веома осетљиво питање националних мањина. Значајно место у докторској студији колеге Митровића има и реконструкција посебности које су одликовали: политички ставови и позиција Београда и Букурешта у односу на Исток и Запад, велике политичке кризе из 1956. и 1968. године, сегменти европске безбедности, односи у Трећем свету и њихов повратни утицај на југословенско-румунске односе.

Основне хипотезе од којих се пошло у истраживању

Истраживања колеге Митровића заснована су на више научних хипотеза. Међу њима посебно место има претпоставка кандидата, заснована на увиду у доступне историјске изворе, литературу и сећања савременика, да је Југославија у посматраном периоду заузимала важно место у политици Румуније. Колега Митровић претпоставља, а његова истраживања потврђују, да је успорени процес решавања кључних питања нормализације односа између две државе последица посебног положаја који је Румунија имала у Источном блоку и лагеру социјалистичких земаља. Успорени процес помирења најдиректније је утицао на

кашњење свих видова сарадње, међу њима и оне на спољнополитичком плану. Хипотеза кандидата је да су билатерални односи две државе у великој мери били зависни од политике СССР-а и односа Београда и Букурешта са Москвом, тј. да је идеологија играла важну улогу у спољној политици држава које су настојале да „изграђују социјализам“. Још једна од претпоставки колеге Митровића је да је тежња за сарадњом добила нову снагу оног тренутка када је у Букурешту донета одлука да Румунија поведе самосталнију спољну политику. Кандидат је мишљења да су антијугословенска кампања и критика југословенског ревизионизма, присутне у румунској јавности, биле последица чињенице да је Букурешт тих година доследно пратио политику „лагера“ и да је било потребно време да изгради сопствени приступ односу са Југославијом. Аутор сматра да је југословенски државни врх разумео суштину постстаљинистичке транзиције у Румунији. Његова је, такође, претпоставка да је југословенска ванблоковска политика, а потом и позиција у свету, подстицала отпоре догматизму. Хипотеза је колеге Митровића да су криза у Источној Европи и промена на међународном плану најдиректније утицали на југословенско-румунско зближење и целокупне односе почев од 1963. године. Хипотеза је кандидата да се Букурешт у реализовању циљева своје спољне политике током 60-их ослањао на Београд и Југославију. Вредне су пажње и следеће претпоставке колеге Митровића: да је слабљење монолитности Источног блока ишло у прилог југословенској спољној политици, али и политици Запада; да је током 60-их година XX века уочљив полет у сарадњи која се тичала економије, културе, просвете, науке и војске; да је политика мира и мирољубиве коегзистенције била основа спољне политике обе државе; да је одупирање совјетској хегемонији било важан фактор у зближењу две државе; да је изградња Ђердапа имала велики утицај на међусобну сарадњу. Истраживање је наведене хипотезе потврдило, а делом и надоградило.

Метод истраживања

Изучавање бројних и сложених процеса који одређују међусобне односе две државе, у овом случају Југославије и Румуније, упућује истраживача на примену превасходно историјског метода у истраживањима. У мери у којој то било потребно кандидат се ослонио и на методе других друштвених наука, као и истраживачке технике које су му биле од помоћи. У првој фази рада тежиште је било на архивским и библиотечким истраживањима, тј. на прибирању архивске грађе, консултовању релевантних објављених историјских извора, сабирању потребних информација из штампе, периодике, мемоаристике, историографске, економске, правне, политиколошке и публицистичке литературе. После хеуристичког поступка уследила је анализа прикупљеног материјала и синтетичка обрада материје.

Експозиција, излагање досегнутог знања, чини последњи део методолошког поступка.

Од највеће важности за обраду теме *Југословенско-румунски односи (1954–1968)* била је грађа похрањена у домаћим архивима. По садржају и обиму најдрагоценија је она похрањена у Архиву Југославије (фондови: Кабинет Председника Републике, ЦК СКЈ, Савезно извршно веће, ТАНЈУГ и др.), али и у Дипломатском архиву Министарства спољних послова Републике Србије, Архиву Србије, Архиву Српске православне цркве, Војном архиву, Архиву Војводине, Архиву новинске агенције *Борба*. У питању је 39 архивских фондова и збирки, чији разноврсни садржаји истраживачу пружају могућност да свестрано сагледа и целовито обради све кључне аспекте теме посвећене односима између Југославије и Румуније. Посебно треба споменути грађу насталу радом Кабинета Председника Републике, Државног секретаријата за иностране послове, Централног комитета СКЈ, Амбасаде СФРЈ у Букурешту. У питању су извештаји, анализе, стенограми, планови, процене, дописи, телеграми, писма, ноте, нацрти, обавештајни материјал... Осим тога, колега Митровић је истражио бројне објављене изворе, особито оне настале радом дипломатских служби и партијских тела (37 томова објављене грађе). Сазнања која пружају архивски и објављени извори обogaћена су садржајима које дају извори похрањени на интернет адресама (71 адреса). Мемоарска и дневничка литература значајно је допринела квалитету дисертације (27 наслова). Штампана и периодика имају важно место међу историјским изворима на којима је заснована докторска дисертација колеге Митровића (43 наслова). У мери у којој је то било потребно коришћена су енциклопедијска и дневничка издања (17 наслова), као и докторске дисертације у рукопису (7 наслова). Историографска, економска, правна, политиколошка и публицистичка литература такође имају значајно место у докторској дисертацији колеге Митровића (монографије и синтезе – 238, чланци и расправе – 226).

Опис садржаја (структура по поглављима) докторске дисертације

Поред предговора, уводног дела, закључка и пописа извора и литературе, структуру докторске дисертације *Југословенско-румунски односи (1954–1968)* чини пет гомадних поглавља.

Колега Митровић је у предговору докторске дисертације проговорио о значају теме, критички се одредио према коришћеним изворима и литератури, изложио методолошки приступ обради теме и образложио структуру докторске тезе.

У уводном делу рада изложене су основне карактеристике простора и становништва које на њему живи. Посебна пажња посвећена је политичкој историји од времена средњовековља, у коме су формиране српска држава и румунске

кнежевине, па до средине XX века. У мери у којој је то било потребно споменути су кључни догађаји, појаве и процеси који су утицали на развој Срба и Румуна, дат је општи историјски контекст унутар кога се развијала њихова државност, објашњена улога значајних историјских личности. То нарочито важи за међусобне односе два народа у 19. и првој половини 20. века. Језику и култури Срба и Румуна посвећена је велика пажња, као и међусобним духовним, културним и друштвеним везама и односима. Уз културну испреплетаност, значај школа и ћириличног писма, када је у питању блискост два народа, пажња је обрађена и на „легенду о пријатељству“, која је превасходно негована у оквирима православних цркава. Аутор је писао и о периодима „захлађених“ односа, „удаљавања“ Срба и Румуна и основним покретачима тих појава. Исцрпно је проговорио о југословенско-румунским односима у првој половини 20. века, споровима везаним за границе, сучељавању војних формација на терену и дипломата на Конференцији мира у Паризу, садржају и значају Тријанонског мировног споразума, природи савезништва две државе и брачној вези две династије, сарадњи унутар Мале антанте и Балканског савеза, ауторитарности режима, политици неутралности и њеном сломену. Посебно је обрађена међуратна билатерална сарадња, трговинска размена, робна и саобраћајна сарадња, културни односи. Целину за себе, у оквиру уводног дела рада, чини Други светски рат. Истраживање је показало колико су у годинама 1941–1945. односи два народа доживели трансформацију. У тим деловима текста пажња је посвећена распаду југословенске државе, територијалним аспирацијама Румуније на делове Источне Србије и Баната, војним операцијама румунских јединица, надирању Црвене Армије, зачецима комунистичке власти, активностима српске националне мањине у Румунији током ратних година, крају рата. У завршним деловима уводног текста колега Митровић је настојао да пружи одговор на контроверзу око које постоје сучељени ставови, а која је садржана у питању: „Да ли су Југославија и Румунија биле у рату“?

Прво поглавље докторске дисертације, под насловом „Искушења једног суседства (1945–1953)“, унутар три потцелине (Билатерална сарадња под надзором Совјетског Савеза; Последице сукоба са Информбироом; Румунска политика према југословенској мањини и југословенска према румунској) презентује упечатљиву слику две државе и два народа у првој послератној деценији (стр. 45–134). У тим деловима текста кандидат је анализирао стање затечено на крају Другог светског рата. Настојао је да паралелно прати послератни социјалистички развој две државе: изборе, совјетизацију целокупног живота, национализацију имовине, индустријализацију, деаграризацију, социјалистички преображај села, новчане реформе, укидање грађанских слобода, прогон црквених лица и друго. Колега Митровић је проговорио о директном и индиректном утицају Совјетског Савеза превасходно на Румунију, али и на Југославију. Кандидат пише о утицају комуниста и специфичностима управљања у „народним демократијама“, каквим су сматране и

Југославија и Румунија. Посебну пажњу посвећује питању међудржавних граница и свеукупним односима две државе, школском питању, дипломатским односима, економској сарадњи, званичним сусретима и разговорима. Теме за себе у раду колеге Митровића представљају: реконструкција рада Друштва југословенско-румунског пријатељства, анализа билатералних веза, уочавање првих појава које су сведочиле о зачетку захлађења међудржавних и међупартијских односа. Особиту преломницу у односима Београда и Букурешта, како показује и ово истраживање, представљао је сукоб Југославије и Совјетског Савеза из 1948. године. Последице сукоба Југославије и Информбироа, „заокрет“ у дотадашњој румунској политици према Југославији, реакције у штампи, борба румунског руководства против „титоизма“, војно конфронтирање, гранични инциденти, питање пловидбе Дунавом, однос Букурешта према југословенским мањинама и држављанима, стање у информбироовској емиграцији, још неке су од тема о којима колега Митровић пише. У дисертацији је пажња посвећена и изузетно значајном школском питању, међусобним оптужбама и страху који је завладао после 1948. године, хапшењима и тајним суђењима, депортацијама становништва, режиму успостављеном у логорима близу Браиле, насељавању и условима живота у Барагану. У историјској вертикали обрађена је историја и прилике у којима је живела румунска мањина у Србији и Југославији.

Друго поглавље докторске дисертације колеге Митровића, под насловом „Нормализација односа (1954–1958)“, чини пет потпоглавља (стр. 135–340). У првом од њих указано је на узроке и природу „политичког заокрета“ који је наступио у односима између Југославије и Румуније после доласка на власт у Совјетском Савезу Никите Сергејевича Хрушчова. Одмерене су реакције Букурешта и Београда на догађаје које је покренула Стаљинова смрт, назначене основне карактеристике процеса помирења Југославије и земаља „лагера“, а посебно помирења са Румунијом, указано је на значај успостављања Ђердапске речне управе. Колега Митровић је аргументовано писао о оживљавању дипломатских односа између две државе, размени амбасадора, успостављању режима контроле граница и решавању граничних инцидената (од укупно 1.425 инцидента, до којих је дошло током трајања сукоба Југославије и Информбироа, 222 је било на граници Југославије и Румуније). У дисертацији је указано на значај Хидротехничког споразума из 1955. и трговинског уговора из 1956. године. Одмерен је утицај Београдске декларације (1955), Московске декларације (1956) и XX конгреса КПСС на политичке прилике које су владале у Југославији и Румунији, особито на процес дестаљинизације и убрзање југословенско-румунског приближавања. Унутар посебне целине обрађени су сви битни процеси који су карактерисали развој Румуније у другој половини 50-их година XX века – колективизација, петогодишњи планови, индустријализација, животни стандард, отпор дела становништва комунизму, сукоби у партијском врху, реорганизација власти и промене у изборном систему, либерализација политичког и друштвеног живота, децентрализација државне управе, промене у спољној политици

и приближавање Западу, приступање Варшавском пакту... То важи и за темељно сагледавање значаја Титовог боравка у Румунији и Дежеве посете Југославији, развоја билатералне сарадње две државе, разрешавање граничних проблема, Брионског и Букурештанског споразума. Превирања у Пољској и Мађарска криза још су неке од тема о којима колега Митровић пише. У тим деловима текста кандидат се посебно занимао за реакције Букурешта и Београда на догађаје у свету социјализма и економску и политичку сарадњу у околностима другог идеолошког сукоба Југославије и СССР-а. Питање положаја мањина (српске и румунске) у условима нормализације односа између Београда и Букурешта још је једна од важних тема којој колега Митровић посвећује пажњу. У том контексту указао је на појаву пуштања депортираца из Барагана, промену (ублажавање) положаја осуђеника, решавање политички осетљивог школског питања, проблеме са којима су се свакодневно суочавале мањине. Указивање на суштину друштвено-политичких односа Југославије и Румуније, културни развој и научно-техничку сарадњу, верске односе такође је добило простор у дисертацији колеге Митровића. У склопу овог поглавља међусобни односи анализирани су у бројним сферама сарадње (политичка, партијска, привредна, научна, културна, верска, мањинска...), што је подразумевало дубинско сагледавање унутрашње и спољне политике обе државе и идентификовање реалних потреба које су убрзавале све облике сарадње.

Треће поглавље докторске дисертације, „Мукотрпно изграђивање поверења (1958–1963)“, говори о проблемима који су стајали на путу сарадње Београда и Букурешта на прелазу из 50-их у 60-те године XX века (стр. 341–580). У тим деловима текста указано је на узроке и последице тзв. „другог идеолошког сукоба“ Београда и Москве на односе Југославије и Румуније. Скренута је пажња на обим, фазе и карактеристике антијугословенске кампање Букурешта у 1959. и 1960. години. Проговорено је о проблемима који су потресали Источни блок, а тицали су се односа СССР-а према Румунији, учвршћивања власти у Букурешту и изградње институција власти, дестаљинизације и промена у сфери политике, економије и културе, карактеристичних за ту државу. Животни стандард становништва, привредно јачање Румуније, у коме је индустријализација имала посебно место, и усвајање шестогодишњег плана развоја, такође су теме којима кандидат посвећује истраживачку пажњу. Југословенско приближавање и румунско удаљавање од Совјетског Савеза током 60-их презентовано је уз сагледавање суштине кинеско-совјетског сукоба, покушаја Румуније да се „приближи“ Западу, јачања положаја Букурешта у ОУН, излажења у сусрет жељама Јевреја и Немаца за исељавање из Румуније. Истраживање је показало да су делатност Савета за узајамну економску помоћ и скромни резултати, остваривани у сфери шире економске сарадње „држава социјализма“, били један од разлога удаљавања Москве и Букурешта почетком 60-их година XX века. У исто време, југословенски државни врх се трудио да у 60-им успостави што боље политичке, економске и културне односе са Истоком, али и да

сасвим не изгуби поверење Запада. У таквим околностима, шира балканска сарадња постала је значајнија него до тада и за Београд и за Букурешт. То је режиме у Југославији и Румунији приморавало на критичко сагледавање стања билатералних односа, заједничко јачање балканске сарадње, решавање проблема у саобраћају, свеукупно побољшање међусобних политичких и економских односа, изграђивање међусобног поверења и јачања сарадње друштвених и политичких организација и појединаца. Културна сарадња две државе, односи у спорту, развој туризма, решавање верских питања, енергетска сарадња и Ђердап, још неке су од тема о којима колега Митровић пише. Однос власти према мањинама такође је предмет његових интересовања. У исто време, Румунија се занимала за активности Југославије у Трећем свету. Све је то, како показује ово истраживање, најдиректније утицало на билатералне односе Београда и Букурешта.

Четврто поглавље докторске дисертације колеге Митровића (стр. 581–754) носи наслов „Развој, сарадња, просперитет (1963–1968)“. У том делу текста свестрано је сагледан однос Југославије према настојањима Румуније да афирмише свој пут ка самосталности. У том контексту обрађена је посета Г. Дежа Београду са циљем да добије подршку за своју спољну политику. Анализиран је значај декларације румунских комуниста о основним питањима међународног комунистичког и радничког покрета којом је истакнута намеравана политика независности румунског државног и партијског врха. Колега Митровић је скренуо пажњу и на покушаје Јосипа Броза Тита да буде посредник у румунско-совјетском политичком и идеолошком сукобу 1964. године. Уз то, изложене су реакције Београда и Букурешта на политичку смену Никите Хрушчова, презентовани су основни политички ставови изнети на Осмом конгресу СКЈ, проговорено о спорењима Румуније са СССР-ом и државама Варшавског пакта. Долазак на власт Николае Чаушескуа посебно је обрађен у докторату колеге Митровића. То важи и за сагледавање спољне и унутрашње политике коју је ново румунско руководство настојало да води. Питање Европске безбедности обрађено је уз указивање на карактер Титових посета Румунији 1966. године (април и децембар), сагледавање политичких и безбедносних проблема „лагера“, анализу примера тзв. „румунске непослушности“, успостављања дипломатских односа Румуније и СР Немачке, указивање на значај саветовања у Карловим Варима (април 1967. године). У докторату је обрађена и балканска сарадња Београда и Букурешта. Скренута је пажња на унеколико различите позиције које су две државе заузеле по питању Арапско-израелског рата и указано на разлоге држава „социјалистичког лагерa“ да изолују Румунију од Југославије. Сусрети Тита и Чаушеског у време избијања Чехословачке кризе (1968) обрађени су са посебном пажњом. Указано је на блиске политичке ставове о питању интервенције држава Варшавског пакта у Чехословачкој и опасност од СССР. Развијање билатералне сарадње Румуније и Југославије је још једна од важних тема о којој колега Митровић пише анализирајући

постојеће потписане споразуме, економску сарадњу, робну размену, животни стандард, туризам, међуграничну сарадњу у сфери привреде. Научно техничка и културна сарадња две државе, као и питање положаја мањина и Ђердапа, такође су обрађена у докторској дисертацији колеге Митровића.

Пето поглавље, „Људи и институције“, засвођује докторску дисертацију колеге Митровића (стр. 755–828). У њему је кандидат на допадљив начин, у форми историјске синтезе, вредновао допринос Јосипа Броза Тита и румунског државно-партијског врха развоју државних и партијских односа. Подједнако је вредна пажње намера колеге Митровића да реконструише рад кључних државних и партијских институција и покаже колико су допринеле сарадњи Југославије и Румуније. У том контексту, указано је на делатност амбасадора и дипломатског особља на успостављању што бољих односа, скренута је пажња на рад дипломатских представништава и проблеме са којима су се суочавала, приказан је мукотрпни процес који је водио побољшању односа између две државе и народа. Међупартијски односи Савеза комуниста Југославије и Румунске радничке партије, пропаганда и органи који су је спроводили, анализа садржаја штампе, радијских и телевизијских емисија, делатности дописничке службе..., такође су систематично обрађени у докторској дисертацији колеге Митровића.

Постигнути резултати и научни допринос

Докторска дисертација колеге Митровића тематски је нова и изворно веома утемељена. Тим пре јер се ради о изучавању политичких, економских, културних, верских и других односа између две суседне социјалистичке земље, заснованом преваходно на архивској грађи, објављеним изворима, штампи и периодици, постојећој историографској литератури. Методолошки поступак за који се кандидат определио утемељен је на исцрпним истраживањима у кључним архивским, библиотечким и научним институцијама. Јасан композициони рељеф докторске дисертације додатно потврђује закључак да истраживачки резултат до кога је досегао колега Митровић чини сазнајно богата, целовита и мисаоно кохерентна докторска дисертација посвећена свеукупним односима Југославије и Румуније у годинама 1954–1968.

Мишљења смо да се значај истраживања која је колега Митровић огледа у проширивању постојећих и освајању нових поузданих знања о кључним политичким, идеолошким и економским процесима који су одређивали суштину југословенско-румунских односа у годинама 1954–1968. Из тога проистиче и научни допринос докторске дисертације: боље разумевање суштине политичких, економских и културних односа између две државе. Верујемо да ће обимно истраживање које је колега Немања Митровић обавио и научни резултати које је у докторској

дисертацији презентовао бити од великог значаја за разумевање спољне политике југословенске и румунске државе у првим послератним деценијама. Сматрамо да је наведено истраживање у свим сегментима прекорачило компилативну раван, понудило нову и богату фактографију, свестрано и целовито истражило сложenu тему савремене дипломатске историје, а научној јавности пружио могућност бољег и прецизнијег разумевања политичких, економских и друштвених процеса који су одредили живот у суседним социјалистичким државама, Југославији и Румунији.

Имајући све наведено у виду, слободни смо да Наставно-научном већу Филозофског факултета у Београду предложимо да прихвати наш позитиван реферат о докторској дисертацији *Југословенско-румунски односи (1954–1968)* и колеги Немањи Митровићу одобри јавну одбрану, на којој ће чланови докторске комисије бити у прилици да изнесу своје појединачне примедбе и сугестије.

Београд, 3. април 2023.

Комисија:

Др Мира Радојевић, редовни професор,
Филозофски факултет у Београду

Др Александар Животић, редовни професор,
Филозофски факултет у Београду

Др Владимир Цветковић, виши научни сарадник,
Институт за новију историју Србије